

א. תקציר

עבודה זו בוחנת את היחסים בין אירוניה וזרם תודעה, ותרגומם מאנגלית לעברית. הניתוח מתמקד ב-*MRs. Dalloway* לוירג'יניה וולף, ותרגומה לעברית מרת דאלוויי על ידי רינה ליטוין (1974).

בבסיסו של הניתוח עומדת תיאורית האזכור המהדהד של Sperber and Wilson (1981; Wilson and Sperber 1992), עקרון שיתוף הפעולה של Grice (1975), ותיאוריות ספרותיות שעניינן המחבר המשתמע וזרם התודעה. בעקבות Booth (1961) ו-Weizman and Dascal (2005) אנו מגדירים את המוען במקרה של זרם התודעה ושל האירוניה כמחבר המשתמע. מכיוון שבשני המקרים המוען מהדהד את המחשבות, המבעים או הדעות של דמות או אדם כלשהם, נראה, לכאורה, שזרם התודעה הוא בהכרח אירוני. אולם אנו נטען כי אין זהות בין השניים; בעוד שבמקרה של זרם התודעה עשוי המוען להפגין אמפתיה או אדישות כלפי הדמות והדעות או המחשבות שהוא מהדהד, כדי ליצור אפקט של אירוניה מילולית, על המחשבה או הדעה שהמוען מהדהד להביע מידה מסוימת של ביקורת. ביקורת זו נוצרת באמצעות השילוב של ההדהוד עם הפרה של לפחות אחד מכללי עקרון שיתוף הפעולה של Grice.

בנוסף אנו מציעים כאן חלוקה נוספת של המבעים האירוניים לשלוש תת-קטגוריות: (1) הדהוד דו-רובדי, שבו המחבר המשתמע מהדהד מחשבה או דעה של אחת הדמויות ומבקר אותה; (2) הדהוד תלת-רובדי פשוט, שבו המחבר המשתמע מהדהד מחשבות המהדהדות מחשבות, דעות או מבעים של דמות או דמויות אחרות. במקרה זה המחבר המשתמע מבקר את שני הרבדים העמוקים יותר; (3) הדהוד תלת-רובדי מורכב, שבו, כמו בהדהוד התלת-רובדי הפשוט, המחבר המשתמע מהדהד מחשבות המהדהדות מחשבות, דעות או מבעים של דמות או דמויות אחרות. אך בניגוד להדהוד התלת-רובדי הפשוט, במקרה של ההדהוד התלת-רובדי המורכב, המחבר המשתמע מבקר את אחד הרבדים העמוקים יותר, ומפגין אדישות או אמפתיה כלפי הרובד השני.

לאחר שהגדרנו את התנאים ההכרחיים לפרשנות אירונית, אנו משווים את המבעים האירוניים של טקסט המקור עם התרגום, ובודקים באיזו מידה השתמרו המרכיבים שיצרו את האירוניה בטקסט המקור, בטקסט המתורגם. אנו מראים כי המרכיבים הפגיעים ביותר

היו מרכיב ההדהוד וההפרה של כלל הכמות, מהסיבה שמרכיבים אלה מתבססים באופן הדוק על מאפיינים לשוניים, ולכן נתונים לשינויים במעבר בין טקסט המקור לטקסט המתורגם, בשל שיקולי תרגום, שהמשמעותי מביניהם הוא ציית לנורמות תרגומיות. המרכיבים העמידים ביותר לשינוי היו ההפרות של כלל האיכות (Quality) וכלל הקשר (Relation). את עמידותם של אלה ניתן לתלות בעובדה שמרכיבים אלה מתבססים בראש ובראשונה על נורמות וערכים המקובלים בתרבות המקור ובתרבות הקולטת; במקרה שלפנינו נראה ששתי התרבויות חולקות את אותם הערכים והנורמות הרלוונטיים למתן הפרשנות האירונית.